

JAN KOCHANOWSKI

**Pieśń I (Byś
wszystko złoto
posiadł, które
- powiadają...)**

JAN KOCHANOWSKI
PIEŚNI, KSIĘGI PIERWSZE

*Pieśń I*¹

INTACTIS OPULENTIOR²

Byś³ wszystko złoto posiadał, które — powiadają —
Gdzieś daleko gryfowie i mrówki⁴ kopają⁵;

---

¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²*intactis opulentior* — pieśń jest parafrazą ody Horacego (Carmina III 24) noszącej tytuł *Ad divites avaros* (*Do zachłannych bogaczy*). Początek tej pieśni (incipit) stanowią słowa podane tu jako motto: „*intactis opulentior*”. [przypis redakcyjny]

³*byś* — tu: choćbyś. [przypis redakcyjny]

⁴*gryfowie i mrówki* — gryfy, mitologiczne ptaki posiadające duże skrzydła, orle dzioby i tułowia lwa; były strażnikami złota na pustyniach północnych Indii czy też w Arabii; tutaj wraz z mrówkami są przedstawione jako istoty strzegące skarbów i wydobywające złoto. [przypis redakcyjny]

⁵*kopają* (starop.) — kopiają, wydobywają. [przypis redakcyjny]

Byś pałace rozwodził⁶ nie tylko na ziemi,
Lecz i morza kamieńmi zabudował⁷ swemi;

Jesli⁸ dyjamentowe goździe⁹ Mus¹⁰ ma w ręku,
Któremi natwardszego umie pożyć¹¹ sęku¹²,
Ani ty wyswobodzisz serca z ciężkiej trwogi,
Ani z okrutnej śmierci sideł wyrwiesz nogi¹³.

Lepiej polnych Tatarów¹⁴ dawny zwyczaj nie-
sie,
U których każdy swój dom wozi na kolesie¹⁵;

---

⁶*rozwodzić coś* — budować na ogromnej przestrzeni. [przypis redakcyjny]

⁷*morza kamieńmi zabudował* — jest to nawiązanie do metody budowania rzymskich willi; wprawdzie nie na morzu, ale na tamach czy kamiennych groblach wchodzących w morze. [przypis redakcyjny]

⁸*jesli* (starop.) — skoro. [przypis redakcyjny]

⁹*dyjamentowe goździe* — stalowe gwoździe. [przypis redakcyjny]

¹⁰Mus — bogini konieczności (łac. Necessitas). [przypis redakcyjny]

¹¹*pożyć* (strop.) — zniszczyć, pokonać. [przypis redakcyjny]

¹²*natwardszego (...) sęku* (starop.) — ogromnej trudności (określenie przysłowowe). [przypis redakcyjny]

¹³*Ani (...) wyswobodzisz (...), Ani (...) wyrwiesz* — ani nie wyswobodzisz, ani nie wyrwiesz; w staropolszczyźnie przeczenie było zawarte w spójniku „ani”. [przypis redakcyjny]

¹⁴*polnych Tatarów* — koczowniczych Tatarów, którzy są tu odpowiednikami Scytów z pieśni Horacego. [przypis redakcyjny]

¹⁵*kolasa* (tu forma N. lp: kolesie) — wóz chłopski, ciężarowy. [przypis redakcyjny]

Lepszego rządu Gete grubi używają¹⁶,
Gdzie niwy¹⁷ nie mierzone¹⁸ wolne zboża da-
ją¹⁹.

Tam niewinna²⁰ macocha dziątek pierwszej żo-
ny,
Sirót nędznych²¹, przestrzega wczasu²² z każdej
strony²³;
Ani z wielkim posagiem męża rządzi²⁴, ani
Nadzieje kładzie w gładkim²⁵ miłośniku²⁶ pa-
ni.

---

¹⁶*Lepszego rządu Gete grubi używają* — lepszy porządek jest u prymitywnych Getów, czyli u starożytnego ludu, koczującego nad Dunajem, uważanego za poprzednika Tatarów. [przypis redakcyjny]

¹⁷*niwa* — tu: wydzielona część pola. [przypis redakcyjny]

¹⁸*nie mierzone* — nie wymierzone na poszczególne działki, nie posiadające ustalonych granic. [przypis redakcyjny]

¹⁹*wolne zboża* — dostępne dla wszystkich, stanowiące wspólną własność. [przypis redakcyjny]

²⁰*niewinny* (starop.; łac. *innocens*) — odznaczający się nieskazitelnymi obyczajami. [przypis redakcyjny]

²¹*nędzny** (starop.) — nieszczęśliwy. [przypis redakcyjny]

²²*przestrzegać wczasu* (starop.) — doglądać wygody. [przypis redakcyjny]

²³*z każdej strony* — tu: pod każdym względem. [przypis redakcyjny]

²⁴*męża rządzi* (starop.) — rządzi mężem. [przypis redakcyjny]

²⁵*gładki* (starop.) — piękny, urodziwy. [przypis redakcyjny]

²⁶*miłośnik* (starop.) — zalotnik, kochanek. [przypis redakcyjny]

Wielki posag rodziców postęпки uczciwe,
A k temu obyczaje skromne i wstydlive;
Występných tam nie cierpią, lecz kto będzie
krzywy,
Niech sie wierci, jako chce, nie zostanie żywy.

O, ktokolwiek będzie chciał mordy niecnotliwe
I domowe okrócić²⁷ najazdy krwie²⁸ chciwe,
Jesli pragnie ojczyzny ojcem być nazwany
I tymże na wysokich kolumnach pisany,

Niech objeździć swą wolą śmie nieokróconą²⁹,
A jego sprawy przyszłe wieki więc wspomioną;
Ponieważ cnotie żywej³⁰ my źli, nie życzymy³¹,
Aż gdy nam z oczu zniknie, toż³² jej żałujemy.

---

²⁷*okrócić* (starop.) — ukrócić, poskromić. [przypis redakcyjny]

²⁸*krwie* (starop. D. lp rodz. ż.) — krwi. [przypis edytorski]

²⁹*objeździć swą wolą (...) nieokróconą* (starop.) — powściągnąć, opanować nieposkromioną samowolę. [przypis redakcyjny]

³⁰*cnota żywa* — prawdziwa cnota (inne możliwe rozumienie: cnota ludzi żywych). [przypis redakcyjny]

³¹*nie życzymy* (starop.) — nie sprzyjamy. [przypis redakcyjny]

³²*toż* (starop.) — dopiero wtedy. [przypis redakcyjny]

Co po tych skargach próznych, jeśli na wystę-
py

Przez spary — jako mówią — patrza urząd tę-
py³³?

Po co statut i prawa chwalebne stawiamy,
Jeśli się obyczajów dobrych nie trzymamy?

Nie odstraszą zbytęcznym³⁴ ogniem zarżone
Kupca kraje chciwego ani przesadzone³⁵
Mrozem gwałtownym pola; żeglarze bywali³⁶
Wszystek świat, jako wielki³⁷, kołem objechali.

Ubóstwo, hańba wielka, każe człowiekowi
Czynić i cierpieć wszystko; już on i wstydowni

---

³³Przez spary (...) patrza urząd tępy (starop.) — opieszały urząd patrzy po-
błażliwie, „przez palce”. [przypis redakcyjny]

³⁴zbyteczny* (starop.) — nadmierny. [przypis redakcyjny]

³⁵przesadzony (starop.) — nadmiernie wypełniony. [przypis redakcyjny]

³⁶bywały (tu forma lm: bywali) — doświadczony; por. wyraz pokr.: bywalec.
[przypis redakcyjny]

³⁷jako wielki — cały wielki. [przypis redakcyjny]

Mir dawno wypowiedział³⁸, i cnocie, niedbały,
Poświęconej nie myśli dostępować skały³⁹.

Albo my do spólnego skarbu⁴⁰, gdzie życzliwa
Ludzka pochwała i głos pospolity⁴¹ wzywa,
Albo w morze, przyczynę wszech nieszczęśli-
wości,
Perły, złoto i wielkiej kamienie drogości

Zarzućmy, jeśli grzechów załujem statecznie
I nieprawości swoich. Potrzeba kóniecznie
Złej napierwsze początki żądze⁴² wykorzenić,
A dziełem pracowitszym pieszczotę⁴³ odmie-
nić.

Nie umie syn szlachecki na koń wsieść i w ło-
wy

---

³⁸*Mir* (...) *wypowiedział* (starop.) — zerwał pokój. Obecnie „wypowiada się” wojnę; wówczas mówiono: wypowiadam pokój, opowiadam wojnę. [przypis redakcyjny]

³⁹*dostępować skały* (starop.) — zbliżyć się do skały. [przypis redakcyjny]

⁴⁰*spólny skarb* (starop.) — wspólny skarb; chodzi tu o skarb państwowy utworzony z podatków. [przypis redakcyjny]

⁴¹*pospolity* (starop.) — powszechny; por. wyraz pokrewny: rzeczpospolita. [przypis redakcyjny]

⁴²*żądze* (starop. D. lp) — żądy. [przypis redakcyjny]

⁴³*piieszczota** (starop.) — wygodnictwo, zniewieściałość. [przypis redakcyjny]

Na dziki zwierz z oszczepem jachać⁴⁴ niegotowy,
Lepiej kufla świadomy⁴⁵ albo kart pisanych⁴⁶,
Każesz li dać, i kostek, prawem zakazanych.

Więc ojciec krzywo przysiągł, wydarł sąsiadowi,
Gotując niegodnemu spadek potomkowi:
I przybywa-ć mu⁴⁷ rzkomo⁴⁸, ale nie wiem czemu,
Zawždy na czymści schodzi państwu niesporemu⁴⁹.

---

⁴⁴*jachać* (starop.) — *jechać*. [przypis redakcyjny]

⁴⁵*kufla świadomy* — znający się na kuflu, czyli na picciu alkoholu. [przypis redakcyjny]

⁴⁶*karty pisane* — malowane, służące do gry. [przypis redakcyjny]

⁴⁷*przybywa-ć mu* — przybywa ci mu, czyli: bogaci się. [przypis redakcyjny]

⁴⁸*rzkomo* (starop.) — *rzekomo*, pozornie. [przypis redakcyjny]

⁴⁹*Zawždy na czymści schodzi państwu niesporemu* (starop.) — zawsze czegoś brakuje majątkowi, którego nie przybywa (inne rozumienie: zawsze czegoś brak, by zostać prawdziwym panem). [przypis redakcyjny]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.

Fundacja Nowoczesna Polska zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/piesni-ksiegi-pierwsze-piesn-i>

Tekst opracowany na podstawie: Pieśni Jana Kochanowskiego księgi dwoje, Drukarnia Łazarzowa, Kraków, 1586

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Olga Sutkowska, Piotr Wilczek.

Okładka na podstawie: Variations on a sunset #1: Parallel universes, kevin dooley@Flickr, CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przeznacz 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Dołącz do Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

JAN KOCHANOWSKI *Pieśń I (Byś wszystko złoto posiadał, które - powiadają...)* 9
Przeznacz darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.